
Podstawy programowania.

Wykład 14

Co jeszcze...

Przypomnienia, uzupełnienia

Typy danych - przypomnienie

- Podstawowe wbudowane typy danych języka C:
  - `_Bool` – 0 i 1 (C99)
  - znaki (*char*) – 7 bitów dla znaków ASCII
  - liczby całkowite (*int*), od `INT_MIN` do `INT_MAX` (z `<limits.h>`)
  - liczby rzeczywiste (zmiennoprzecinkowe)
    - pojedynczej (*float*), podwójnej (*double*) i rozszerzonej (*long double*) precyzji (standardy IEEE)
    - liczby zespolone: *float _Complex*, *double _Complex* i *long double _Complex* (C99 - opcjonalne)
- określenia (specyfikatory): *short*, *long*, *signed*, *unsigned*
  - sugerują jak wiele miejsca w pamięci przeznaczyć na zmienną i czy przeznaczyć jeden z bitów na przechowywanie znaku zmiennej
    - *signed char*, *short int*, *int*, *long int*, *long long int* – zmienne całkowite ze znakiem
    - dla każdego typu ze znakiem istnieje odpowiednik bez znaku - *unsigned*

Wyliczenia

- Standard C wprowadza wyliczeniowy typ zmiennych *enum*
- typ *enum* definiuje zestaw symboli, które mogą być traktowane jak wyliczenie możliwych wartości, np.
    - `enum dni_tygodnia{ Poniedzialek, Wtorek, Sroda, ....}`
  - każda zmienna zdefiniowana za pomocą *enum* jest nazwaną stałą, która zamieniana jest na liczbę całkowitą
    - domyślnie jest to kolejna liczba – pozycja symbolu w wyliczeniu:
      - `Poniedzialek == 0, Wtorek == 1`, itd.
    - można jawnie nadać wartości podstawianych liczb
      - `enum dni_tygodnia{ Poniedzialek=1, Wtorek=2, Sroda=3, ....}`
      - `Poniedzialek == 1, Wtorek == 2`, itd.
    - można także podać konkretną wartość dla wybranych stałych, i wtedy kolejne otrzymają kolejne liczby całkowite
      - `enum dni_tygodnia{ Poniedzialek=1, Wtorek, Sroda, ....}`
      - `Poniedzialek == 1, Wtorek == 2`, itd.

Wyliczenia

- Użycie typu wyliczeniowego jest alternatywną do *#define* metodą definiowania nazwanych stałych w programach C
  - zaletą stałych *enum* jest to, że ich symboliczne nazwy pozostają w programie po kompilacji
- Zmienne *enum* często stosuje się w instrukcji wyboru *switch*:

```
int dzien_tygodnia = 2; // konstrukcja switch używa typu całkowitego!  
// enum dni_tygodnia dzien_tygodnia = Sroda; // = 3;  
switch(dzien_tygodnia){  
    case Poniedzialek:  
        printf("Poniedzialek\n"); harmonogram_poniedzialkowy();  
        break;  
    case Wtorek:  
        printf("Wtorek\n"); harmonogram_wtorkowy();  
        break;  
    // itd.  
}
```

Zmienne stałe(?)

- Zmienne mogą posiadać określenie *const* informujące, że ich wartości nie mogą być zmieniane w trakcie wykonania
- zmienne stałe muszą zostać odpowiednio zainicjowane
    - `const long double PI_L = 3.14159265358979323846L;`
  - można jako stałe określać całe tablice
    - `const char napis[] = "Hello world";`
  - sens użycia określenia *const* polega na umożliwieniu dokonania odpowiednich optymalizacji przez kompilator
    - kompilator może nawet usunąć zmienną stałą z programu
    - w wersji niezooptymalizowanej zmienna taka zawsze pozostanie, np. w celu umożliwienia debugowania
  - określenia *const* można używać dla argumentów funkcji
    - kompilator sprawdza, czy zmienne określone jako *const* (np. wartości w tablicach przekazanych za pomocą wskaźnika) nie są zmieniane wewnątrz funkcji
  - używanie określenia *const* zwiększa czytelność kodu i odporność na błędy

Stałe

- Określenie *const* stanowi trzeci (obok *#define* i *enum*) sposób określania stałych nazwanych w kodzie źródłowym
- Zaletą użycia *const* jest widoczność zmiennych w debugerach, wadą niemożność wymiarowania tablic o stałych rozmiarach
- Stałe nazwane najczęściej umieszczane są w plikach nagłówkowych
  - pliki nagłówkowe włączane są do wielu plików źródłowych, przez co ich treść jest powielana w wielu jednostkach kompilacji
    - można użyć definicji w jednym z plików źródłowych kodu i deklaracji *extern* w pliku nagłówkowym
      - wtedy w pliku nagłówkowym nie ma wartości przypisanej stałej
    - lepszym rozwiązaniem jest statyczna zmienna widoczna w pliku
      - umieszczenie statycznej zmiennej w pliku nagłówkowym włączanym do wielu plików, oznacza, że dla każdego pliku źródłowego istnieje odrębna zmienna stała o tej samej wartości

Zmienne stałe(?)

- Stała z użyciem *const*
  - `static const double PI = 3.14159265358979;`
  - kompilator dopuszcza istnienie wielu zmiennych statycznych o tej samej nazwie
- Przykład złożonego inicjowania stałej
  - `static const char * const dni_tygodnia_tab[] = { "Poniedziałek", \ "Wtorek", "Środa", "Czwartek", "Piątek", "Sobota", "Niedziela" };`
  - `dni_tygodnia_tab` jest tablicą wskaźników
    - długość jest obliczana i ustalana na podstawie instrukcji inicjowania
    - każdy element tablicy jest wskaźnikiem do tablicy
      - wskaźnik zostaje utożsamiony z tablicą znaków (wartość każdego wskaźnika jest ustalana jako adres pewnego napisu - stałej tablicy znaków w pamięci)
      - taki sposób działania jest możliwy tylko dla stałych napisów (literałów łańcuchowych)
  - wykorzystanie
    - np. `printf("Trzeci dzień tygodnia: %s\n", dni_tygodnia_tab[2] );`

Zmienne stałe(?)

- Składnia użycia *const* w przypadku wskaźników decyduje o tym czy niezmienny ma pozostawać wskaźnik czy wskazywana wartość
- `int * const cpi = &i; // stały wskaźnik`
    - pokazuje cały czas w to samo miejsce pamięci, które może zmieniać swoją zawartość:
`cpi++` - BŁĄD, `(*cpi)++` - OK
  - `const int * pci = &i; // wskaźnik do stałej wartości`
    - może wskazywać na różne miejsca pamięci, ale nie można dokonywać zmian wskazywanych zmiennych poprzez ten wskaźnik
`pci++` - OK, `(*pci)++` - BŁĄD
  - `const int * const cpci = &i; // stały wskaźnik do stałej wartości`
`cpci++` - BŁĄD, `(*cpci)++` - BŁĄD
    - pokazuje cały czas w to samo miejsce pamięci, nie można dokonywać zmian wskazywanych zmiennych poprzez ten wskaźnik

Stałe (literały)

- Stałe typu całkowitego (oprócz standardowych):
  - long – np. `2L`
  - unsigned – np. `12u`
  - unsigned long – np. `25UL`
- Zapis stałych typu całkowitego
  - standardowy – jak wyżej
  - ósemkowy (*octal*) – `037 == 31`
  - szesnastkowy (*hexadecimal*) – `0x1F == 31`
  - `0` na początku zawsze oznacza notację ósemkową, a `0x` notację szesnastkową (możliwe warianty *long*, *unsigned*) – `0xFUL == 15UL`
- Stałe typu znakowego
  - małe liczby całkowite, zapisane w specyficznej notacji – `'x'`
    - `'0' == 48`
    - *escape sequences* – np. `'\b'`, `'\n'`, `'\t'`, `'\\'`, `'\?'`, `'\"'`, `'\'`
      - zapis ósemkowy: `'\170'`, zapis szesnastkowy: `'\x5D'`

Stałe (literały)

- Stałe napisowe
  - "Hello world\n"
  - tablice znaków zakończone znakiem `NULL` - '\0'
  - długość napisu (np. zwracana przez funkcję *strlen*) zazwyczaj nie obejmuje '\0' – alokacja pamięci do przechowywania napisu musi to uwzględniać
  - "x" != 'x'
- Stałe typu zmiennoprzecinkowego
  - float – 3.14f
  - double – 3.14
  - long double – 3.14L
- Wyrażenia stałe
  - wyrażenia zbudowane wyłącznie ze stałych – 3.14+1
  - wyrażenia stałe zazwyczaj obliczane są w trakcie kompilacji

Typy danych

- Określenia zmiennych (poza *const*):
- określenia: *register*, *restrict* i *volatile* dotyczą sposobu przechowywania zmiennych
    - określenia są sugestiami dla kompilatora i mogą zostać zignorowane
    - *register* – sugeruje, aby zmienna była przechowana w szybkiej pamięci, np. w rejestrach (co oznacza, że może zniknąć z kodu po kompilacji)
      - konsekwencją jest niemożność posługiwania się w kodzie adresem takiej zmiennej
    - *restrict* – informuje, że wskaźniki których dotyczy operują na wartościach, na których nie operują inne wskaźniki
      - inaczej: obszary tablic w pamięci nie pokrywają się
    - *volatile* – sugeruje, aby dostępy do zmiennej nie podlegały agresywnej optymalizacji przez kompilator
      - może to mieć znaczenie przy korzystaniu z zasobów systemów lub w obliczeniach współbieżnych i równoległych

Arytmetyka wskaźników

- Na wskaźnikach można dokonywać następujących operacji arytmetycznych (obok podstawienia: NULL, adresu zmiennej lub wartości innego wskaźnika tego samego typu):
- zakładając definicje:
    - `int a[]; int* pi; int* qi; int n;`
  - dodanie (odjęcie) liczby całkowitej do (od) wskaźnika:
    - np. `pi+n` – efekt: jeśli `pi == a (&a[0])` to `pi+n == &a[n];`
    - uwaga: arytmetycznie wynik operacji zależy od typu wskaźnika
  - dodanie (odjęcie) dwóch wskaźników (wynik typu `ptrdiff_t` lub `size_t`)
    - np. `qi-pi` – efekt: jeśli `pi == &a[0]` i `qi = &a[n]` to `qi-pi == n`
    - wynik nie zależy od typu, ale typ `a`, `pi` i `qi` musi być taki sam
  - porównanie wskaźnika do zera (NULL) lub innego wskaźnika
    - np. `if(pi<qi){.....}` // jeśli `pi` wskazuje na wcześniejszy wyraz niż `qi`
    - `pi` i `qi` muszą być wskaźnikami do wyrazów tej samej tablicy

Arytmetyka wskaźników

- Argument przesłany jako adres (niekoniecznie wartość zmiennej) zostaje skopiowany na stos i wewnątrz wywołanej funkcji traktowany jest jak zmienna wskaźnikowa, na której można wykonywać dopuszczalne operacje:

```
void main ( void)
{
    int a[10];
    // a++; // niedozwolone - miejsce a jest określone
    funkcja( a );
}

void funkcja( int *wsk_a ){
    printf("%d\n", *wsk_a); // *wsk_a == a[0], wsk_a = a
    wsk_a++; // dozwolone - wsk_a jest zmienną na stosie
    printf("%d\n", *wsk_a); // *wsk_a == a[1], wsk_a = a+1
}
```

Arytmetyka wskaźników

- Arytmetyka wskaźników prowadzi do zwięzłego kodu
  - kod może być trudny do zrozumienia
  - teoretyczny zysk czasowy wynikający z unikania arytmetyki indeksów (i stosowania arytmetyki adresów) zazwyczaj jest pozorny
    - optymalizujący kompilator sam dokona odpowiednich modyfikacji przy tłumaczeniu na assembler
      - kompilatorowi może być łatwiej optymalizować kod używający notacji tablicowej
    - kod notacji tablicowej i arytmetyki indeksów może być łatwiejszy w rozumieniu i utrzymaniu niż kod arytmetyki wskaźników

→ Przykład arytmetyki wskaźników

- funkcja kopiowania dwóch tablic o długości n

```
void tabncpy(int n, int * restrict p, int * restrict q)
{
    while (n-- > 0) *p++ = *q++;
}
```

Arytmetyka wskaźników

→ Przykłady arytmetyki wskaźników

- dwie wersje funkcji obliczania długości tablicy znaków:

```
int strlen_1(char *s)
{
    int n;
    for (n = 0; *s != '\0'; s++) n++;
    return n;
}
```

```
int strlen_2(char *s)
{
    char *p = s;
    while (*p != '\0') p++;
    return p - s;
}
```

- funkcja kopiowania tablicy znaków

```
void strcpy(char *s, char *t)
{
    while (*s++ = *t++);
}
```

Pola bitowe

- C umożliwia definiowanie zmiennych o rozmiarach mniejszych niż typy całkowite, aż do rozmiaru pojedynczego bitu
  - zmienne takie nazywane są polami bitowymi
- Zmienne takie pakowane są w struktury, które mogą być przechowywane jako liczby typów całkowitych, z poszczególnymi polami bitowymi jako kolejnymi bitami liczby

```
struct { // struktura zawiera własności pojedynczej liczby
    unsigned int is_positive    :1; // po dwukropku rozmiar – liczba bitów
    unsigned int is_even      :1;
    unsigned int is_power_10  :1;
} flags; // pojedyncza zmienna zawierająca pola bitowe
```

- Dostęp do poszczególnych pól bitowych jest realizowany za pomocą standardowej składni struktur

```
flags.is_positive = 1;
```


Operatory bitowe

→ Operatory bitowe

- dostępne dla argumentów typów: *char*, *short*, *int*, oraz *long*
  - tak ze znakiem, jak i bez znaku
- dokonują operacji na reprezentacji bitowej liczb
  - $a \& b$ – dla każdej pozycji bitowej operacja koniunkcji (AND)
  - $a | b$ – dla każdej pozycji bitowej operacja alternatywy (OR)
  - $a \wedge b$ – dla każdej pozycji operacja różnicy symetrycznej (XOR)
    - uzyskanie zera: $a \wedge a$
  - $a \ll b$ – przesunięcie wartości bitów w a o b pozycji w lewo
    - $a \ll 2$ – mnożenie a przez 4 (zwalniane bity są zerowane)
  - $a \gg b$ – przesunięcie wartości bitów w a o b pozycji w prawo
    - $a \gg 1$ – dzielenie przez 2 (może zależeć od traktowania znaku)
  - $\sim a$ – negacja bitowa, zamiana 0 na 1 i odwrotnie
    - $a \& \sim 077$ – zerowanie wybranych bitów a

Priorytety operatorów

Precedence	Operator	Description	Associativity
1	++ --	Suffix/postfix increment and decrement	Left-to-right
	()	Function call	
	[]	Array subscripting	
	.	Structure and union member access	
	->	Structure and union member access through pointer	
	(<i>type</i>) { <i>list</i> }	Compound literal(C99)	
2	++ --	Prefix increment and decrement	Right-to-left
	+ -	Unary plus and minus	
	! ~	Logical NOT and bitwise NOT	
	(<i>type</i>)	Type cast	
	*	Indirection (dereference)	
	&	Address-of	
	sizeof _Alignof	Size-of Alignment requirement(C11)	
3	* / %	Multiplication, division, and remainder	Left-to-right
4	+ -	Addition and subtraction	
5	<< >>	Bitwise left shift and right shift	
6	< <=	For relational operators < and ≤ respectively	
	> >=	For relational operators > and ≥ respectively	
7	== !=	For relational = and ≠ respectively	
8	&	Bitwise AND	
9	^	Bitwise XOR (exclusive or)	
10		Bitwise OR (inclusive or)	
11	&&	Logical AND	
12		Logical OR	
13	?:	Ternary conditional	
14	=	Simple assignment	Right-to-Left
	+= -=	Assignment by sum and difference	
	*= /= %=	Assignment by product, quotient, and remainder	
	<<= >>=	Assignment by bitwise left shift and right shift	
	&= ^= =	Assignment by bitwise AND, XOR, and OR	
15	,	Comma	Left-to-right